

Posudek diplomové práce

Název práce: Náboženství židovského obyvatelstva a žité židovství v době normalizace v Praze

Autorka práce: Andrea Michalcová

Autorka ve své práci zaměřila pozornost na náboženský, kulturní a společenský život osob židovského původu v České republice (a především v Praze) v období tzv. normalizace. Svou práci přehledně člení do čtyř tematických celků. Po úvodním nastínění badatelských otázek a zvolené metodiky zařazuje kapitulu věnovanou historickému přehledu židovského náboženského, kulturního a společenského života od středověku až do doby po první světové válce (se zvláštním důrazem na politicko-právní souvislosti postavení židovské menšiny v rámci české společnosti).

Následující kapitulu autorka věnuje období pronásledování židovského obyvatelstva za tzv. Protektorátu Čechy a Morava v letech 1939 – 1945. Další kapitola nabízí historický přehled životních a společenských podmínek obyvatel židovského původu po druhé světové válce, v období před a po komunistickém převratu v roce 1948, a také v období represí padesátých let až po pozdější uvolňování poměrů v letech šedesátých. Všechny tyto kapitoly slouží jako kontextuální východisko pro kapitolu klíčovou, které autorka věnuje nejvíce pozornosti, a sice kapitolu věnovanou postavení osob židovského původu v době normalizace, tedy od vstupu vojsk Varšavské smlouvy do Československa v srpnu 1968 až po konec komunistického režimu v Československu na sklonku let osmdesátých.

Autorka ve své práci metodicky sleduje kulturní a společenský život osob židovského původu, ať už byly nebo nebyly nábožensky věřící a aktivní. Zajímá ji proto, jakým způsobem dopadaly politické poměry nejen na věřící (praktikující) Židy, ale také na osoby židovského původu, které neměly a ani nechtěly mít s náboženskými aspekty judaismu nic společného. To je také důvod, proč autorka nevěnuje pozornost výlučně jen religionistické faktografii, týkající se judaismu jakožto náboženské tradice (referenční údaje uvádí v příloze). Zajímá ji totiž společný úděl Židů a židovských pospolitostí (ať už se k náboženské víře hlásili nebo ne), utvářený persekučním tlakem většinové společnosti. Práce se díky této metodické volbě ocitá na pomezí religionistiky a historie (tak jako je ostatně židovství jevem na pomezí etnické a náboženské identity, stejně jako je antisemitismus v jistém smyslu vlastně kvazi-náboženský jev).

V klíčové kapitole, věnované situaci Židů v době normalizace (která svým rozsahem zaujímá polovinu předložené práce), autorka pozoruhodným a originálním způsobem kombinuje práci s relevantní odbornou literaturou, se svědectvími pamětníků a s archivními dokumenty. (Záznamy rozhovorů s respondenty dokládá na datovém nosiči, který je přílohou předložené práce). V samotném textu práce kombinuje oddíly představující relevantní historické a politické souvislosti s oddíly zachycujícími konkrétní osudy jednotlivých osobností.

Výsledkem těchto odvážných metodologických rozhodnutí je podle mého přesvědčení mimořádně plastický a celistvý obraz sledované problematiky. Práce je logicky strukturována a přehledně členěna, je na velmi dobré jazykové a stylistické úrovni.

Autorka zvolila téma, které ze své podstaty vyžadovalo interdisciplinární přístup, metodologie jejího bádání je především historická (tedy nikoli striktně religionistická), a také z hlediska sledované tematiky je religionistická látka (tedy náboženské aspekty židovské identity) pouze jedním dílčím předmětem autorčina zájmu. Tato skutečnost by do jisté míry mohla zpochybnit oborové zařazení předložené práce do religionistiky. Na druhé straně je ale zřejmé, že chtěla-li autorka odpovědět na stanovené otázky, bylo by poněkud umělé striktně oddělovat nábožensky aktivní Židy od nábožensky netečných osob židovského původu (nakolik lze něco takového měřit), na které sledované politické poměry dopadaly stejným způsobem. Vzhledem ke stanovenému tématu je originální metodologii a mezioborový přesah předložené práce třeba pochválit.

Závěrem shrnuji: vzhledem k zmíněným kladným stránkám práce navrhuji hodnocení A.

V Praze, 7. června 2016

Pavel Hošek

Otázky k obhajobě:

Jaké jsou podle Vás – ve světle Vašeho bádání - příčiny antisemitismu (společenské, ekonomické, náboženské atd.) v jeho proměnlivých dějinných podobách?

Je antisemitismus jedinečným, nebo standardním příkladem rasismu a xenofobie (srovnatelným s postoji vůči Romům, Arabům atd.)?

V čem je ve světle Vašeho bádání podobná a v čem odlišná židovská otázka ve srovnání s romskou otázkou (v rámci české společnosti ve dvacátém století)?

Jaký zobecnitelný závěr lze z Vašeho bádání vyvodit pro budoucí podoby soužití majoritní české společnosti a židovských pospolitostí, případně dalších menšinových skupin?